

Impressie Algemene Bijeenkomst NDSB 29 november 2019

Roos Verheggen/18 december 2019

Met collega's uit het hele land hebben we ons vandaag verdiept in Zorg & Veiligheid, een omvangrijk onderwerp met veel facetten. Zowel in landelijke programma's als 'Aanpak huiselijk geweld & kindermishandeling' en 'Programma Forensische Zorg' als in het samenspel met de politie proeven we de wens én de noodzaak om de domeinen zorg en veiligheid meer te verbinden. Belangrijk dus om met elkaar het gesprek te voeren hoe we die verschillende werelden bij elkaar kunnen brengen. De sprekers van vandaag nemen ons mee in wat er al gebeurt in genoemde programma's en waar we zoal mee te maken hebben. Vervolgens verkennen we wat ons als gemeenten te doen staat. Onze vergaderplek dit keer op de bovenste etage van het IntellHotel in het hart van Utrecht biedt mooie doorkijkjes en vergezichten en vormde daarmee een mooie spiegel voor het programma van de dag.

Samenwerking tussen zorg- en veiligheidsdomein

Frans Swinkels (gemeente Tilburg) verzorgt een korte inleiding op het thema van vandaag. Twee jaar geleden startte hij samen met de VNG een project rond Geweld Thuis en vanuit die ervaring benadrukt hij het belang van samenwerking tussen de domeinen van zorg en veiligheid. Op het snijvlak van deze domeinen werken professionals vanuit verschillende perspectieven, gericht op straffen en beschermen enerzijds en ondersteunen en zorgen anderzijds; door de beweging naar 'zo thuis mogelijk' hebben we nieuwe vraagstukken in het Sociaal Domein op te lossen, zoals op het gebied van Jeugd en Ggz; het aanpakken van problemen in een vroeg stadium, vanuit breder perspectief, helpt erger voorkomen. Een actieve rol van gemeenten op zorg en veiligheid vraagt ook meer van de sturing in het Sociaal Domein op zaken als het organiseren van inclusieve en veilige wijken en de beweging naar zo thuis mogelijk, het vroegtijdig herkennen van problematiek bij gezinnen en huishoudens (rol voor de wijkteams) en de inkoop en contractering sociaal domein ten behoeve van beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Swinkels signaleert dat de regionale veiligheidshuizen zich steeds meer ontwikkelen tot zorg- en veiligheidshuizen en illustreert aan de hand van het zorg- en veiligheidshuis Brabant hoe dit werkt. Het huis neemt de meest complexe casussen in regie en vormt vooral een knooppunt voor informatie en advies voor professionals. In Brabant participeren relevante partijen op het gebied van Zorg en Veiligheid in het huis en werken politie, reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en het Openbaar Ministerie samen met sociale wijkteams, het crisisinterventieteam, het team bemoeizorg en het team re-integratie ex-gedetineerden. Partijen zien en spreken elkaar dagelijks, ook bij het koffiezetapparaat, een niet te onderschatten succesfactor volgens Swinkels. Integraal samenwerken betekent volgens hem ook integraal informatie delen en daar hebben we nog wat in te doen. Swinkels sluit zijn verhaal af met een dringend advies te komen tot beter samenspel, de zorg- en veiligheidshuizen verder te ontwikkelen, focus aan te brengen in de veelheid van projecten op het gebied van veiligheid en deze simpeler en efficiënter te organiseren.

Geweld hoort nergens thuis

Het nationale programma 'Geweld hoort nergens thuis' wordt uitgevoerd in opdracht van de VNG en de ministeries van VWS en J&V en richt zich op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Directeur Jan-Dirk Sprokkereef schetst voor ons de contouren van het programma. Kwetsbare huishoudens, met problematiek op het gebied van kindermishandeling en huiselijk geweld, staan centraal. Waar professionals nu vaak een scala aan interventies inzetten, ieder vanuit hun eigen domein, stelt het programma een integrale aanpak voor. Recent onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut en Augeo laat zien dat huiselijk geweld vaak van generatie op generatie doorgaat. Sprokkereef stelt dan ook dat professionele inzet zich niet zozeer moet richten op het bieden van hulp maar vooral op het stoppen van geweld. Dat vraagt een andere aanpak, waarbij het

stoppen van het geweld en het duurzaam oplossen van de problematiek centraal staan. Het vraagt van professionals te werken met 'Eén gezin, één plan, één regisseur' (veelal het sociale wijkteam), af te durven wijken van de reguliere werkwijze en gezinnen voor langere tijd te kunnen vasthouden. In een gezamenlijk veiligheidsplan moet ook aandacht zijn voor de risico's en voor manieren waarop je deze kunt verminderen. Als je bijvoorbeeld zicht hebt op wat moeder doet als ze in de stress raakt, kun je manieren zoeken om die situatie te vermijden. In de praktijk blijkt dat zorgpartners elkaar vaak weten te vinden, maar dat partijen als Justitie en politie nog ver weg zijn. Het delen van veiligheidsplannen en andere informatie is volgens Sprokkereef dus nog geen gemeengoed. Hij geeft aan dat alle partijen formeel 'ja' hebben gezegd tegen deze integrale samenwerking en dat het Sociaal Domein dus kan bouwen op die afspraken, ook als partijen zich daar nu nog niet aan houden.

De drie pijlers van het programma

Het programma Geweld Hoort Nergens Thuis is gestoeld op drie pijlers:

- ! Eerder en beter in beeld
- ! Stoppen & duurzaam oplossen
- ! Specifieke groepen.

De komende tijd wil het programma focussen op Stoppen & duurzaam oplossen. Als cruciale voorwaarden benoemt Sprokkereef integrale sturing, sterke multidisciplinaire teams voor de meest complexe casussen om de geweldscyclus te doorbreken en het versterken van de sociale wijkteams. Naast aandacht voor de visie van een integrale aanpak en de ontwikkeling van nieuwe methodieken voor traumascreening binnen het gezinssysteem, zet het programma ook extra in op het informeren van elk kind. Kern van de boodschap aan hen: geweld is niet gewoon.

Het programma kent een onderzoekscommissie, die variabelen gaat ontwikkelen om te kijken hoe het programma werkt en die structurele cohortonderzoeken gaat uitvoeren, elke vier jaar, om te zien of geweld afneemt bij de betreffende inwoners en gezinnen.

Vanuit gemeenten komen veel meer aanvragen voor deelname aan het programma dan de drie miljoen die de overheid jaarlijks beschikbaar stelt. Een aantal ontwikkelde handvatten is nu al beschikbaar. Zo ontvangen we ter plekke de notitie 'Werken aan Veiligheid voor lokale wijkteams en gemeenten', waarin heel precies omschreven staat wat de professionals van de lokale wijkteams moeten kunnen en vooral ook wat je als gemeente moet organiseren vanuit je regierol en hoe je daarop kunt sturen, bijvoorbeeld door een aantal zaken te regelen bij de inkoop.

In antwoord op vragen van de aanwezigen meldt Sprokkereef dat er een vragenlijst ontwikkeld is om op een eenduidige manier geweld te meten en dat gezinnen bereid blijken zijn om deze gedetailleerd in te vullen; dat het helpt om als gemeente je huisvestings- en armoedebelied goed op orde te hebben en de anonimiteit in wijken te verkleinen om geweld terug te brengen; dat de aanpak van huiselijk geweld decentraal moet gebeuren.

Met zijn verhaal heeft Sprokkereef de bedoeling en de inrichting van het programma heel helder geschetst. De grootste vraag die het oproept is of de professionals dit aan kunnen en hoe we het proces zodanig kunnen organiseren dat professionals kunnen doen wat nodig is. Duidelijk wordt dat we als gemeenten voor een niet geringe opgave staan en dat we daar echt wat te doen hebben.

Programma Forensische Zorg

In een rap tempo schetst Frank Candel, programmadirecteur van het programma Forensische Zorg, hoe de media de (negatieve) beeldvorming rond Forensische Zorg beïnvloeden, veelal aan de hand van incidenten. Op basis van kenmerken en cijfers¹ zet hij daar een ander beeld tegenover om vervolgens in te gaan op het programma Forensische Zorg. De moord op Anne Faber, een heel

¹Zie PowerPointpresentatie

dramatische casus, waarbij veel fout gegaan is in de forensische zorg en die veel maatschappelijke onrust veroorzaakt heeft, was een van de aanleidingen voor het programma. Opdracht van het programma is het vergroten van de draagkracht van de sector én van het draagvlak voor forensische zorg in de samenleving. Aanwezigen zien voor zichzelf een flinke rol op dat laatste punt. Voorgesteld is als directeuren het gesprek verder te voeren met de Dienst Justitiële Inrichtingen over betere communicatie over forensische zorg met buurten en bewoners; een eerste start is daarmee op een bijeenkomst van gemeenten en DJI gemaakt.

Het programma Forensische Zorg bestaat uit vijf pijlers:

1. Doen wat is afgesproken, o.a. het implementeren van maatregelen n.a.v. Michael P.
2. Herijken van de visie van Forensische Zorg, aansluitend bij veranderende opvattingen over veiligheid en zorg in de samenleving, met oog voor transparantie en meer interactie met omwonenden en inzet op goede samenwerking tussen burgemeester, Justitie en politie.
3. Borgen van kwaliteit, o.a. door het ontwikkelen van kwaliteitsstandaarden
4. Ketenregie, voor meer continuïteit van behandelaar en van zorg, bijvoorbeeld in de uitvoering van lange termijnplannen voor terugkeer van daders naar de samenleving
5. Wat kan er -binnen de grenzen van het stelsel- effectiever? Bijvoorbeeld in de aansluiting tussen Forensische Zorg en het Sociaal Domein en in de samenwerking in de Zorg- en Veiligheidshuizen voor een veilige terugkeer van daders in de samenleving.

Ambitie

Candel benoemt als ambitie van het programma de verbinding van het netwerk van 140 zorginstellingen met het Sociaal Domein van de gemeenten en stelt vervolgens de vraag wat ons dan te doen staat en wat we van elkaar nodig hebben. Hij stelt dat er zo'n 800-1500 mensen per jaar zijn van wie je zeker weet dat het gevaar niet weg is. Dat betreft veelal mensen met verward gedrag, een licht verstandelijke beperking of een verslavingsachtergrond.² Deze groep moeten we met elkaar langdurig in beeld houden. Bijvoorbeeld door per regio een levensloopbestendige keten van aanbieders te maken, van zwaar tot licht. Een samenwerking van financiers kan helpen om telkens terugkerende discussies over wie wat moet betalen, te voorkomen. Ander punt dat vaak misgaat is dat er geen woning beschikbaar is op het moment dat dader vrij komt. Daarom is het van belang dat het Sociaal Domein de betreffende persoon tijdig in beeld heeft om samen de zoektocht naar de woning te doen. Het realiseren van de ambities uit het programma vraagt vooral om heel veel afstemming en dat is 'a hell of a job' volgens Candel. Zijn verhaal roept veel op, aanwezigen spreken hun zorgen uit, bijvoorbeeld op het gebied van het krappe inkoopbeleid van zorginstellingen, de beperkingen voortkomend uit de DBC-systematiek, de vrije vestiging van aanbieders in wijken zonder gemeenten daarover vooraf te informeren. We vragen Candel dit laatste punt mee te nemen in het programma. We constateren dat dit een aanbieders gestuurde markt is, als gemeenten kunnen we bij de inkoop een aantal voorwaarden stellen. Candel roept gemeenten op om de thematiek met elkaar op te pakken en manieren te zoeken hoe we de ketenveldnorm kunnen oppakken en knelpunten op tafel kunnen krijgen.

Na een geanimeerde lunch, waarbij aanwezigen volop gebruik maken van de mogelijkheid tot netwerken, gaan we in gesprek met de laatste gastspreker van de dag.

Samenspel gemeenten en politie binnen Zorg en Veiligheid

Anja Schouten, politiechef Noord-Holland, belicht het thema Zorg en Veiligheid vanuit het perspectief van de politie. Als voormalig gemeentesecretaris en met een achtergrond in de zorg, ziet zij vele mogelijkheden voor betere samenwerking tussen betrokken partijen. Zij benoemt dat we in Nederland een relatief kleine groep (5%) mensen hebben die veel zorg en aandacht behoeft. De

²Volgens recente scan van AEF

politie redeneert vanuit veiligheid en denkt dan aan thema's als personen met verward gedrag, huiselijk geweld & kindermishandeling, jeugd, radicalisering, mensen met een licht verstandelijke beperking en re-integratie van ex-gedetineerden. Veel vraagstukken zijn volgens haar nog onderbelicht. Zo is er in de context van huiselijk geweld nog weinig aandacht naar moord op vrouwen door bekenden en richten we ons bij jeugd veel op het strafrecht, terwijl we daar meer moeten zoeken naar betekenisvolle en helpende interventies. Gezamenlijke ambities voor Zorg en Veiligheid, zoals integrale en persoons- of systeemgerichte aanpak, van systeemwereld naar leefwereld en preventie en vroegsignalering centraal, vormen de basis voor een beter samenspel. Schouten ziet dat veel partijen 14 uur per dag, 7 dagen in de week samenwerken. Dat gaat niet vanzelf, maar ze doen het wel. De opgave van de politie is op te treden in onveilige situaties. Vervolgens zien zij dan een mens, voor wie zij op zoek willen gaan naar een duurzame oplossing. Daar komt de zorg in beeld. Schouten ziet dat er steeds vaker multidisciplinaire plannen gemaakt worden. De politie kan volgens haar nooit leidend zijn in de zorg, wel een goede partner met specifieke expertise. Zij schetst *duivelse dynamieken*: in multiprobleem-gezinnen heb je te maken met grillige situaties en een grillige levensloop van mensen, de meeste organisaties waar de politie mee werkt zijn heel steile organisaties, die vanuit protocollen en regels en vaste kaders aan de slag gaan met deze gezinnen. Dat past niet. Dat lukt alleen als je niet heel precieze afspraken maakt.

Een andere kijk: denken vanuit de biotoop

Voor een aandachtig gehoor zet Schouten uiteen dat we een paradigmashift nodig hebben. Waar wij nu vaak nog denken dat de wereld logisch in elkaar zit, met radertjes die schakelen en die we kunnen sturen, moeten we veel meer gaan kijken naar die wereld als naar een *totale biotoop*³. Een vitale biotoop vraagt continuïteit en verstandig beheer en niet om nieuwe kademuren. Een goed werkend wijkteam of veiligheidshuis kan zo'n biotoop zijn. Schouten ziet dat veel overlegplekken ingericht zijn als duiventil i.p.v. als biotoop. We moeten ervoor zorgen dat we niet teveel specialisten aan tafel zetten, maar een kleine kerngroep (gemeente, politie, zorg) van generalisten, die een relatie opbouwt met het gezin en redeneert vanuit wat dit gezin of deze mens nodig heeft. Specifieke expertise kunnen zij er bij halen waar nodig. Deze zienswijze vraagt van gemeenten een nieuwe dynamiek in het aanbesteden, waarbij het toewerken naar bestendigheid en duurzame oplossingen voorwaarden worden bij het gunnen van partijen. De manier van aanbesteden in zorg en welzijn heeft namelijk veel invloed op het werk van de politie. Deze zienswijze vraagt ook om het ontwikkelen van eigenaarschap van maatschappelijke vraagstukken, ook op zaterdagavond en op zondag. De politie kan nu op die momenten geen mensen vanuit Veiligheid overdragen naar Zorg. Schouten benoemt een aantal basis-ingrediënten die gaan helpen bij het inrichten van die biotoop, zoals samenhang in het overleglandschap, samen leren van incidenten en het ontwikkelen van een 06-netwerk voor noodgevallen, standaard in je telefoon. Zij doet een oproep tot meer ontmoeting tussen politie en het sociaal domein van gemeenten. Voor gemeenten is de districtschef vaak het meest handige aanspreekpunt en in wijken kan de wijkagent onderdeel zijn van de netwerken. We moeten met elkaar leren en de kansen bespreken die er liggen om te komen tot beter samenspel. Het is fijn om elkaar al te kennen voordat er iets gebeurt. Met het beeld van de biotoop heeft Schouten op een mooie manier inzichtelijk gemaakt wat er speelt en wat dat van ons vraagt. En dat beter samenspel ook zit in heel praktische zaken als het zorgen voor de juiste 06-nummers in je telefoon.

In twee groepen praten we nog wat door over wat we bijvoorbeeld samen beter kunnen doen rond de forensische cliënt (hoe zou de vitale biotoop er dan uit kunnen zien); hoe we blijven leren en van daaruit slimme stappen kunnen blijven zetten; het belang van je verdiepen in elkaar, de rol van meer persoonvolgende financiering; en ook dat het loont om meer aan de slag gaan met de gezinnen met de zwaardere multi-problematiek.

³Zie de PowerPoint voor het prachtige beeld van een sloot

